

Národní muzeum v Praze - historicko-archeologické oddělení

IV. DVOUDENNÍ CYKLUS PŘEDNÁŠEK

z oboru historické archeologie
Z neznámých pokladů Národního muzea

Národní muzeum, 25.-26. listopadu 1964

Národní muzeum v Praze - historicko-archeologické oddělení

IV. DVOUDENNÍ CYKLUS PŘEDNÁŠEK

z oboru historické archeologie

Z neznámých pokladů Národního
muzea.

Národní muzeum v Praze, 25.-26. listopadu 1964.

These přednášek - pouze pro interní potřebu posluchačů cyklu.

PhDr. Pavel R a d o m ě r s k ý CSc
Národní muzeum, Praha

B e r o u n s k á k e r a m i k a 16. s t o l e t í.

Při stavebně-historickém průzkumu a rekonstrukčních pracích v areálu býv. kláštera Bl. Anežky Přemyslovny v Praze-Na Františku našel před časem arch. Eugen Pochitonov střepy velkého keramického polévaného džbánu, bohatě zdobeného barevnými rostlinnými ornamenty, závity a figurkami jelenů. Džbán byl v těchto dnech v celistvosti slepen a rekonstruován v Národním muzeu v Praze. Odkud pochází a jak je staré toto poměrně honosné a velmi ušlechtilé vypracované dílo dávného hrnčíře?

Už když se v minulém století, v letech 1875-85, bouraly hradby kolem Nového města pražského, podívovali se dělníci, zaměstnaní na bouračce ohromnému množství střepů starých keramických nádob, na které naráželi na mnoha místech při výkopech kolem hradeb. Tyto nálezy střepů bylo možné snadno vysvětlit: U městských hradeb byla po staletí největší pražská smetiště, kam se po řadu generací odvážely všechny odpadky a různé zbytečné věci, vyřazené z pražských domácností a mezi jiným i staré rozbité nádoby. Přece však se museli dělníci obdivovat předmětům, z kterých naši předkové jedli a pili. Střepy, které se při bourání hradeb nacházely, byly totiž překvapivě zajímavých tvarů a vynikaly pestrostí barevných polí, nehledě k pozoruhodným kresbám, kterými byly zdobeny. Zvláště jeden druh nacházeného keramického materiálu musel upoutat zrak, jakmile jej lopata či krumpáč vynesly na světlo. Ačkoliv šlo nepochybně o střepy velmi staré, šlo o zboží na první pohled technicky pozoruhodně vyspělé s typickou rázovitou výzdobou, prozrazující vybraný lidový vkus. Jednalo se převážně o zlomky džbánů a misek zhotovených z pálené hlíny barvy buď cihlově červené nebo bílé a zdobené tzv. engobou, tj. roztopenými barevnými hlínkami nanášenými na střep a překrytými vlastní polevou či glazurou. Výzdoba těchto nádob provedená tímto způsobem vyniká velkou nápaditostí svých tvůrců - starých lidových hrnčířů a džbánkařů. Vedle řady prostých geometrických motivů a spirálových vázání setkáváme se na těchto nádobách s kresbami zvonků, konvalínek, žaludů a jablíček, vedle vtipně a jednoduše v duchu lidového umění provedených figurek ptáčků a hlavně jelínků. O této keramice soudilo se dosti dlouho, že je velmi mladá, že jde o lidové umění z doby vlastně nedávné. Neboť skutečně její střepy připomínají na první pohled téměř moderní lidový slovácký

svéráz, zvláště nádoby dochované v některých případech celé, které jsou uloženy ve sbírkách našich muzeí. Z okruhu této pozoruhodné keramiky pochází i džbán, nalezený při výzkumu Anežského kláštera v Praze.

Ve skutečnosti jde o specificky středočeskou keramiku starobylého data a historicky důležitou. Je nyní dokázané, že jejím výrobním střediskem bylo město Beroun, kde byla v 16. století rozvinutá hrnčířská výroba a odkud se z velké části zásobovala Praha hrnčířským zbožím. Berounští hrnčíři, prodávající jmenovitě své výrobky na pražské Kampě, byli největšími konkurenty hrnčířů pražských. O konkurenčním zápolení mezi Prahou a Berounem svědčí dochované soudní spisy, kde se říká, že "pražští hrnčíři přepadali na cestě do města berounské a rozbíjeli jejich zboží i vozy...". Pestře malovanou polévanou keramiku nazýváme nyní po právu "berounskou". Kromě jejích četných nálezů přímo v Berouně dokazuje to i jeden ze džbánů této keramiky, uložený nyní ve sbírkách Umělecko-průmyslového muzea v Praze. Vzhledem i výzdobou je tento velký, honosný džbán velmi blízký džbánu nalezenému v Anežském klášteře, avšak má navíc na sobě primitivní nápis uvádějící jméno a místo působení toho, pro něhož byl zhotoven - SSIMON NEMAZAL Z BEROUNA a letopočet 1577. Letopočet na Nemazalově džbánu nám zároveň označuje dobu, kdy trvala výroba, obliba a rozšíření berounské keramiky ve středních Čechách. To, že berounská pestře malovaná keramika bezpochyby vznikala již ve druhé polovině 16. století, dokazují s konečnou platností i dva poklady mincí, objevené v minulých letech v Čechách, které byly uloženy do země v nádobách z berounské keramiky engobou bohatě zdobené. Oba byly zakopány do země v době vlády Rudolfa II., jak letopočty na mincích, z kterých poklady sestávaly, bezpečně potvrzují.

Berounský džbán, nalezený v Anežském klášteře v Praze a berounská keramika vůbec, uložená ve sbírkách našich muzeí, představuje tedy důležitý kulturně-historický pramen. Berounská keramika dokazuje, že střední Čechy byly tím teritoriem, kde se polévaná a engobou zdobená keramika rozšířila nejdříve a to již ve druhé polovině 16. století ve velmi vyspělé formě nádob zdobených lidovým dekorem. Dokazuje to uměleckou vyspělost a řemeslnickou dovednost starých hrnčířů ve středních Čechách, zvláště hrnčířů berounských.